

B I N N E N L A N D S E V E I L I G H E I D S D I E N S T

Maandoverzicht nr. 2 - 1977

(Tijdvak van 1-2-1977 t/m 28-2-1977)

I N H O U D

Nr. 1316.896

blz.

Verkiezingscampagne CPN	1
De CPN en de februaristaking van 1977	4
Herdenking februaristaking 1941	6
Vriendschapsverenigingen	11
Hulpverlening aan Spanje	13
Joint ventures	15
Eurocommunisme / de vlag, de lading, de vraagtekens	21

VERKIEZINGSCAMPAGNE CPN

KANDIDATEN

Tijdens de partijbestuurszitting van 6 februari j.l. is de kandidatenlijst van de CPN voor de Tweede Kamerverkiezingen van 25 mei a.s. vastgesteld. Overleg met de dagelijkse leiding van de districten heeft niet of nauwelijks plaatsgevonden. Voor wat betreft de eerste zeven plaatsen bleef de lijst, vergeleken met die van 1972, ongewijzigd, als men het vertrek van de heer W. van het SC om gezondheidsredenen buiten beschouwing laat. Net als vier en een half jaar geleden is de heer BAKKER lijsttrekker, behalve in Amsterdam (partijvoorzitter HOEKSTRA) en de drie noordelijke provincies (de heer ME). Van de overige vierentwintig namen zijn er dertien nieuw. Opvallend hierbij is, dat er kennelijk naar gestreefd is zoveel mogelijk bedrijfsarbeiders op de lijst te krijgen. Als voorbeeld kan genoemd worden de heer S. van der HE , 26 jaar oud, afkomstig uit Delft en bijna tien jaar als onderhoudsmonteur werkzaam geweest, die nu nummer zeven staat, terwijl hij de vorige keer in het geheel niet op de lijst voorkwam. Hij is een actief bedrijfswerkman uit het district Den Haag, tevens districtsbestuurder, die geruime tijd lid was van de bondsraad van de Industriebond NVV, maar begin vorig jaar geroyeerd werd in verband met zijn activiteiten voor het landelijk actie-comité vijf-ploegendienst. Kort daarna werd hij partij-vrijgestelde en ingezet als landelijk instructeur voor het bedrijfswerk. De waarde die de partij hecht aan het werken in diverse belangenorganisaties blijkt uit de kandidaatsstelling van mevrouw T. VI , voorzitster van het Anti-CRM-bezuinigingsfront (ACB-front), de heren A. LU , voorzitter van de Gezamenlijke Actie Comité's in Groningen, O. BO , voorzitter van de afdeling Amsterdam van de Algemene Bond van Onderwijzend Personeel (ABOP), en A.HE , voorzitter van het Landelijk Actiecomité Werklozen.

CAMPAGNE

De opzet van de verkiezingscampagne is uitgebreid uit de doeken gedaan in een apart propaganda stencil. De politieke uitgangspunten zijn vastgelegd tijdens de recente Nationale Conferentie. Het winnen van grote

massa's voor deze doelstellingen zal vooral moeten gebeuren door persoonlijk contact. Discussies met andere partijen op forum- en voorlichtingsbijeenkomsten, mits op voet van gelijkheid, zijn goed, maar zullen de door de CPN zelf georganiseerde openbare vergaderingen niet mogen vervangen. Meer dan 200 van deze openbare vergaderingen zijn reeds vastgesteld, waaronder de 1 mei-bijeenkomsten een belangrijke plaats innemen. Benadrukt wordt het nut van zgn. huiskamerbijeenkomsten, zoals die ook door de Italiaanse Communistische Partij tijdens verkiezingscampagnes worden georganiseerd en naar de mening van de CPN-leiding tot grote successen hebben geleid. Naast een groots opgezette brochureverkoop en het verspreiden van propaganda-materiaal (een 1 mei-manifest en in de eerste week van mei een centrale verkiezingskrant), ligt het accent op de colportage met De Waarheid.

Reeds vanaf 4 februari verschijnt De Waarheid iedere vrijdag met een verkiezingsbijlage van twee pagina's. Achtereenvolgens komen hierin de hoofdthema's van de verkiezingscampagne aan de orde. Deze bijlagen zijn ongedateerd en kunnen derhalve de gehele week tijdens de colportage bij de krant worden gevoegd. De uitvoering is zodanig dat ze ook als muurkrant kunnen worden gebruikt. De onderwerpen worden aangekondigd op strooibiljetjes, die bedoeld zijn om twee dagen van te voren de colportage aan te kondigen.

De versterking van de partij met nieuwe leden, afdelingen en Waarheid-abonnees is dan ook het tweede belangrijke doel van de campagne. Er wordt echter voor gewaarschuwd, dat het winnen van leden niet vanzelf zal leiden tot succes bij de verkiezingen. Vaak zullen de nieuwe abonnees en leden immers toch al CPN-stemmers zijn. De agglomeratieraadverkiezingen in Eindhoven hebben volgens de partij aangetoond, dat er grote politieke onverschilligheid heerst en dat juist ook in de arbeiderswijken de opkomst relatief gering is. Men gaat er vanuit dat de partij in die buurten, waar zij zichtbaar actief is, beschouwd zal worden als een reëel alternatief. Daarom zal naast de actieve Waarheid-colportage de belangenbehartiging flink moeten worden aangepakt. Dit optreden in buurt, bedrijf, onderwijsinstelling, enz. legt, naar gebleken is, ook een goede

basis voor de ledenwerving. De Waarheid draagt daarin bij door tijdens de campagne meer aandacht te besteden aan regionaal en plaatselijk nieuws.

DRIESTROMENLAND

De CPN bestrijdt de suggestie, die haars inziens alom in den lande wordt gewekt, als zou het bij de komende verkiezingen uitsluitend gaan om een keus tussen de drie grote partijen CDA, PvdA en VVD. Zij doet dat in eerste instantie natuurlijk omdat daardoor de kleine partijen (lees: de CPN) onvoldoende onder de aandacht van de kiezer gebracht worden, maar ook en vooral omdat daarmee geen ruimte wordt gelaten voor het alternatief van een "werkelijk progressieve regering" van communisten, socialisten en progressieve gelovigen, dat door haar wordt aangeprezen met de leuze "Van AGT eruit, de CPN erin".

Fel gaat De Waarheid tekeer tegen de omroeporganisaties, die zich in hun verkiezingsuitzendingen vooral zouden richten op de drie grote stromingen. De Tweede Kamer heeft wijzigingen van het kiesstelsel van de hand gewezen, heeft ook de gekozen Minister-President van de baan geveegd, maar de omroepen doen net of de Grondwet toch gewijzigd is en er niet 150 kamerleden verkozen moeten worden, maar alleen een regeringsleider, aldus De Waarheid van 28 februari j.l.

DE CPN EN DE FEBRUARISTAKING VAN 1977

Voor het eerst sinds lange tijd heeft Nederland weer een groot-scheepse werkstaking beleefd. Met als voornaamste materiële eis de handhaving van de prijscompensatie in de cao's werd volgens een zogeheten speerpuntenplan van de vakbonden in de loop van februari bij meer dan tweehonderd bedrijven en bouwobjecten het werk neergelegd. De rol van de CPN binnen dit geheel is beperkt gebleven tot oproepen ter vorming van actie-comité's van georganiseerden en ongeorganiseerden op de bedrijven en het dienstbaar maken van de partij-organisatie aan de ondersteuning van de door de vakbonden geformuleerde eisen. Er deden zich geen moeilijkheden voor tijdens de acties en evenmin bij de beëindiging ervan.

Dit optreden van de CPN past in de beleidslijn die zij voor dit verkiezingsjaar heeft uitgestippeld. Opkomen voor "progressieve eenheid" staat daarbij voorop. In dat kader zou een aparte opstelling van communisten onjuist geweest zijn. De positie die de partij binnen de vakbeweging inneemt is nu niet in gevaar gebracht. Maar bovendien komt in de gang van zaken tot uitdrukking dat de vraagstukken van vrede en veiligheid in verhouding tot de belangenbehartiging een steeds grotere rol gaan spelen. "De strijd tegen de bewapeningswedloop, voor de verdediging van het levenspeil, voor het verslaan van de reactie", dat is de volgorde, waarin o.m. de Waarheid-Special van 4 maart de CPN-doelstellingen opnieuw rangschikte. Een overaccentuering van het tweede actiepoint zou de mogelijkheden ten aanzien van de andere punten kunnen verkleinen.

De stakingen, in eerste instantie gericht op het behoud van de volledige automatische prijscompensatie, hebben de CPN de kans gegeven achteraf te wijzen op de belangrijke rol, die zij gespeeld heeft bij de totstandkoming van die eis. Verder ziet de partij in het feit, dat "de eenheid van de arbeiders doorslaggevend is geweest om te verhinderen dat de ondernemers de gevolgen van de economische crisis afwentelen op de loon- en salaristrekken", het bewijs dat haar visie ten aanzien

van de huidige problematiek de enig juiste is. De door de CPN voorgestelde oplossingen, zoals het verlagen van de bewapeningslast met twee miljard gulden, kunnen hierdoor versterkt naar voren gebracht worden. Het bestrijden van "de reactie" wordt hierbij niet vergeten. Tijdens de acties bleef de Waarheid alsmaar wijzen op de CDA-achtergrond van werkgeversonderhandelaars en betrokken ministers. Na de stakingen werd uitgebreid ingegaan op de rol van CNV-voorzitter LA , waarbij van het bekend worden van diens OGEM-adviseursschap dankbaar gebruik gemaakt werd om hem een extra veeg uit de pan te geven.

Dit alles bij elkaar heeft de partij gebracht tot een beperkt, ondersteunend optreden. Dus wel solidariteitscomité's, die handtekenacties en geldinzamelingen op touw zetten en ook actief optreden van CPN-vakbondsleden, maar dan wel steeds binnen het raam van de door de bonden opgezette activiteiten.

*
* *

HERDENKING FEBRUARISTAKING 1941

Op vrijdag 25 februari 1977 werd in Amsterdam, met het traditionele defilé langs de Dokwerker op het J.D. Meyerplein, de Februaristaking van 1941 herdacht. Volgens het A.N.P. namen ongeveer twintig duizend mensen aan het defilé deel, terwijl de Waarheid het op "vele duizenden" hield. Als de schatting van het A.N.P. juist is, is deze opkomst een duidelijke uitschieter, want met uitzondering van het jaar 1972 waren er gemiddeld niet meer dan enkele duizenden deelnemers. In 1972 waren het er namelijk dertig tot veertig duizend in verband met de plannen de "Drie van Breda" vrij te laten.

Dit jaar werd van CPN-zijde veel publiciteit gegeven aan de activiteiten van het Herdenkingscomité. Dit comité, dat elk jaar de staking herdenkt in het teken van de voortgaande strijd tegen het fascisme en het Westduitse revanchisme, is van oudsher een volledige CPN-onderneming, waarvan het secretariaat op naam staat van partijgenote D. de HA. In de Waarheid werd bijna dagelijks melding gemaakt van nieuw opgerichte plaatselijke herdenkingscomité's, die vaak gesteund werden door niet-communisten en in enkele gevallen door hele afdelingen en/of gemeenteraadsfracties van andere partijen.

Dit was geheel overeenkomstig de aanpak die CPN-voorzitter HOEKSTRA in zijn redevoering op de partijconferentie van 15 en 16 januari had aangekondigd. Deze had toen medegedeeld dat de CPN een andere opzet van de herdenking van de Februaristaking nodig achtte, waartoe hij een beroep deed op alle verantwoordelijke en representatieve mensen uit de politieke partijen. Overal op de bedrijven en in de buurten, dorpen en steden dienden voorbereidingen getroffen te worden "voor een massale herdenking in dezelfde onverzettelijke anti-fascistische geest als de stakers van 1941". Met de verkiezingen voor ogen zag de CPN-leiding in de herdenking van de Februaristaking kennelijk een gunstig aanknopingspunt voor de haar zo na aan het hart gelegen massamobilisatie rond concrete actiepunten.

Op 4 februari publiceerde het Herdenkingscomité Februaristaking een oproep aan de "medeburgers" om in grotere getale dan ooit op 25 februari naar de Dokwerker in Amsterdam te komen "omdat voor de verdediging van de democratie en een progressief politiek bestel allen zich moeten verenigen, die de tradities van de Februaristaking hoog houden". Deze oproep werd ondertekend door een vijftigtal adherenten van uiteenlopende achtergrond, van wie evenwel ongeveer de helft CPN-lid blijkt te zijn, ook al wordt dat slechts in vijf gevallen expliciet aangegeven.

Zowel in de oproep als in een daarop teruggrijpende extra bijlage van de Waarheid van 11 februari wordt nog eens vastgesteld, dat het de illegale CPN is geweest, die de Februaristaking organiseerde, waarna er in Nederland door de nood der tijden een steeds bredere eensgezinde verzetsbeweging ontstond. Vervolgens wordt geconstateerd dat Nederland thans opnieuw toegroeit "naar een noodtoestand, waarbij niet alleen werk en brood, doch ook vrijheid, veiligheid en vrede op het spel staan", hetgeen roept om tijdig en eensgezind handelen. Daarom heet de Februaristaking niet alleen een historisch hoogtepunt, maar ook een "inspiratie voor het heden en de toekomst van ons volk" en dient de herdenking ervan in het teken te staan van:

- de zorg om gerechtigheid;
- de zorg om de veiligheid van ons land;
- de zorg voor de democratie.

DE ZORG OM GERECHTIGHEID

De zorg om gerechtigheid wordt direct betrokken op een noodzakelijk geacht diepgaand onderzoek (onder internationaal toezicht) naar de gedragingen van P. MENTEN, zijn medeplichtigen en mogelijke beschermers van na de oorlog. De CPN is van mening dat de rechterlijke macht na de Tweede Wereldoorlog onvoldoende gezuiverd is, waardoor een sfeer werd geschapen waarin machtige verraders de dans konden ontspringen. Zij maakten daarbij gebruik van politieke figuren, die met de bezetters

waren opgetrokken en belang hadden bij het onderspitten van alles wat aan de oorlog herinnerde. Zo kwam, volgens de CPN, MENTEN vrij en kon hij zich verrijken en zijn hulp- en informatiedienst in hoge regionen opbouwen en in stand houden.

Uitvoerig heeft de Waarheid recentelijk bericht over de West-Duitse CSU-leider STRAUSS, die als scholingsofficier gediend zou hebben bij de Brandenburg-divisie en gelijktijdig met MENTEN in Lwow geweest, zou zijn toen daar talrijke executies plaatsvonden.

Ook al omdat STRAUSS in 1961 een onderscheiding ontving uit handen van minister-president De QUAY, die tijdens de oorlog deel uitmaakte van de Nederlandse Unie en dus volgens de Waarheid met de Duitsers samengewerkt zou hebben, wordt een vervlechting geconstrueerd tussen KVP-topfiguren en "ultra-rechts" in West-Duitsland. Duidelijk suggereert de Waarheid dat MENTEN beschermd wordt door minister Van AGT en dat hij door kopstukken uit de KVP getipt werd over het voornemen tot zijn arrestatie. Daarmee lanceert de CPN een persoonlijke aanval op minister Van AGT, die zij als lijsttrekker van het CDA tot belangrijkste doelwit van haar verkiezingscampagne heeft gekozen.

DE ZORG OM DE VEILIGHEID VAN ONS LAND

De zorg om de veiligheid van ons land wordt toegespitst op de strijd tegen de Westduitse atoombewapening, tegen de algehele bewapeningswedloop en meer in het bijzonder tegen de uitbreiding van de ultracentrifugefabriek in Almelo.

Na de ondertekening van de Akkoorden van Helsinki in augustus 1975 is de CPN zich krachtig gaan inzetten voor de zaak van vrede en veiligheid, zoals die in de Sowjet-optiek past. Daarbij stelt de CPN dat Nederland atoomwapenvrij moet worden en een zelfstandige vredespolitiek moet voeren op basis van de Akkoorden van Helsinki. Als programmapunt in haar actie- en eisenpakket voor de komende verkiezingen formuleert de CPN dan ook: "De Nederlandse buitenlandse politiek, die op

staatkundige neutraliteit gericht dient te zijn, mag niet langer ondergeschikt worden gemaakt aan Amerikaanse en Westduitse NAVO-dictaten en voor ons land en de bevolking schadelijke EEG-voorschriften". In dit kader keert de CPN zich tegen uitbreiding van het UC-project, omdat deze de "Westduitse revanchisten" de mogelijkheid zou bieden in het bezit te komen van atoomwapens.

Reeds op de nationale partijconferentie nodigde CPN-voorzitter HOEKSTRA de PPR uit om in samenwerking met de CPN een massabeweging te organiseren tegen de uitbreiding van het omstreden project. De CPN zag in deze kwestie een mogelijkheid voor samenwerking met de PvdA en de PPR en stond aan de wieg van een open brief aan de regering, waarin de CPN-argumentatie tegen de uitbreiding van het UC-project keurig verpakt werd in voor anderen aanvaardbare terminologie. Uitgerekend tijdens de partijconferentie werd deze open brief gepubliceerd, die ondertekend bleek door een zeventigtal Nederlanders, van wie bijna de helft lid is van de CPN, hetgeen overigens maar achter zes namen stond vermeld. Voorts bevinden zich onder de ondertekenaars prominente PPR-leden en vooraanstaande PvdA-leden uit Amsterdam.

Na de publicatie van de open brief volgden in de Waarheid oproepen om deze mede te ondertekenen, waartoe lijsten konden worden aangevraagd bij het secretariaat, dat op naam staat van het partijlid Gabi van der M., evenals trouwens de girorekening voor financiële ondersteuning. Deze oproepen leverden duizenden mede-ondertekenaars op, van wie honderden met naam en functie in de Waarheid werden genoemd.

Toen het PvdA-congres zich op 29 januari tegen uitbreiding van het UC-project uitsprak, concludeerde de Waarheid dat congresuitspraken alleen niet voldoende zijn en dat er een bundeling van krachten moet plaatsvinden tot één massale en eensgezinde beweging, die de regering onder druk zet.

Om tot gemeenschappelijke actie te komen worden door diverse CPN-afdelingen anti-UC-comité's opgericht in een poging hierbij personen te betrekken uit alle lagen van de bevolking en van uiteenlopende politieke en levensbeschouwelijke overtuiging. In het verlengde hiervan is inmiddels besloten tot het organiseren van een landelijke demonstratie op

2 april in Almelo.

DE ZORG VOOR DE DEMOCRATIE

De zorg voor de democratie wordt vooral in verband gebracht met de "afwijzing van de dictatoriale aanvallen op het stakingsrecht en de verdediging van de democratie en een progressief politiek bestel". De eerste CPN-actie tegen de aanvallen op het stakingsrecht is de interpellatie van M. BAKKER geweest over het ontwerp anti-stakingswet, dat sedert 1969 ter behandeling bij de Tweede Kamer ligt. Ruime aandacht wordt in de Waarheid besteed aan de open brief van ruim honderd juristen en juridische adviseurs, waarin deze zich uitspreken voor onmiddellijke intrekking van dit ontwerp.

Door in de Waarheid van 11 februari de volledige lijst te publiceren van ondertekenaars van de open brief, onder wie enkele partijleden, lijkt de CPN te willen suggereren daarin een belangrijk aandeel te hebben gehad.

Niet iedereen heeft zich achter de CPN-formuleringen van de oproep van het "Herdenkingscomité Februaristaking 1941" willen stellen. Het gemeentebestuur van Amsterdam kwam bijv. (zoals gebruikelijk) met een eigen oproep, waarin gesteld werd dat de herdenking van de Februaristaking niet alleen is bedoeld als een herinnering aan het verleden, maar ook als een waarschuwing tegen de schendingen van de mensenrechten overal ter wereld.

"De Nederlandse Vereniging van Ex-politieke Gevangenen uit de Bezettingstijd" (Expogé) distancieerde zich in haar maandblad "Aantreden" reeds bij voorbaat van leuzen en gedachten, die de herdenking zouden doen ontaarden in een partij-politieke demonstratie en geen enkel verband hebben met de eigenlijke doelstelling, n.l. de herdenking van de moed der februaristakers en de eerbiedige herinnering aan de gevallen in het nationale verzet en de talloze slachtoffers van de Jodenvervolgging.

*

* *

VRIENDSCHAPSVERENIGINGEN

Eind januari 1977 werd in Oost-Berlijn een overeenkomst ondertekend tussen de Vereniging Nederland- DDR en de Oostduitse Liga für Völkerfreundschaft, waarin de gemeenschappelijke activiteiten van deze organisaties voor het jaar 1977 werden vastgelegd. De algemene doelstellingen van de Vereniging Nederland - DDR zijn:

- het bevorderen van de vriendschappelijke betrekkingen tussen Nederland en de DDR;
- het verzamelen en beschikbaar stellen van informatie over de DDR;
- het stimuleren en organiseren van contacten op het gebied van met name politiek, cultuur, wetenschap en sport;
- het organiseren van uitwisselingsprogramma's op zoveel mogelijk gebieden;
- het organiseren van lezingen, tentoonstellingen en andere manifestaties;
- het organiseren van reizen naar de DDR.

In 1977 zullen deze doelstellingen gestalte krijgen in de vorm van het uitwisselen van delegaties, het organiseren van activiteiten bij bijzondere gebeurtenissen, het verzorgen van tentoonstellingen en publicaties. Wat dit laatste betreft zal de Vereniging Nederland - DDR er voor zorgen dat in de Nederlandse massamedia, studieboeken en andere publicaties een "waarheidsgetrouw beeld" van de DDR wordt gegeven en dat "laster" tegen dit land, die in strijd is met de Akkoorden van Helsinki, wordt weersproken. Om een indruk te krijgen van het beeld, dat in studieboeken van de DDR wordt geschetst, zal de Vereniging Nederland - DDR een commissie vormen die dit gaat onderzoeken.

Ook de Vereniging Nederland - USSR gaat zich meer op het onderwijs richten. In het februari-nummer van het Verenigingsblad NU, dat naar duizend scholen, pedagogische academies en onderwijsinstituten wordt gezonden, wordt een opsomming gegeven van de mogelijkheden die de Vereniging heeft op het gebied van informatiemateriaal, exposities, films en lezingen over de USSR. Deze actie wordt onder het motto "De Sowjet-Unie op school" georganiseerd in samenwerking met de Vereniging USSR-Nederland en vormt een van de belangrijkste onderdelen van de Culturele Overeenkomst 1977, die op 19 februari in het RAI-congrescentrum in Amsterdam door de beide zusterverenigingen werd ondertekend. Deze overeenkomst

draagt overigens een bijzonder karakter omdat in 1977 de 60-ste verjaardag van de Oktoberrevolutie valt evenals het 30-jarig bestaan van de Vereniging Nederland - USSR. Ter viering van beide jubilea wordt op 6 november 1977 in het theater Carré in Amsterdam een grote manifestatie georganiseerd.

HULPVERLENING AAN SPANJE

Een delegatie van de Commissie Hulp aan Spanje bracht van 17 tot 23 december 1976 een bezoek aan Spanje, om aldaar informaties in te winnen over het lot van (ex) politieke gevangenen. Deze commissie werd in oktober 1976 door pro-Russische dissident-communisten heropgericht om net als de vooroorlogse organisatie van dezelfde naam humanitaire hulp te verlenen aan "strijders voor democratie" in Spanje *). Zij heeft zich thans vooral ten doel gesteld om in Spanje met Spaanse en internationale hulp een herstellingsoord/opvangcentrum voor ex-politieke gevangenen in te richten.

In Spanje sprak de delegatie onder andere hierover met vertegenwoordigers van organisaties, die zich hebben verenigd in de Democratische Coördinatie, met politieke gevangenen en met de secretaris-generaal van het ministerie van Justitie. Teneinde de plannen ook met groeperingen uit andere landen te bespreken werd van Spaanse zijde het idee geopperd in maart/april 1977 in Madrid een internationale conferentie te beleggen.

Naast genoemde Commissie, waarin voornamelijk dissident-communisten zitting hebben, is op het gebied van hulpverlening aan Spanje al langer het Comité Vrij Spanje actief. Dit Comité, waarin de CPN de lakens uitdeelt, streeft naar politieke en financiële solidariteit met de gehele democratische oppositie in Spanje, verenigd in de Democratische Coördinatie. Het is de voortzetting van het gelijknamige comité, dat direct na de Tweede Wereldoorlog werd opgericht om ook Spanje van de fascistische dictatuur te bevrijden en de internationale solidariteit gestalte te geven.

In het Comité Vrij Spanje was men niet erg gelukkig met de heroprichting van de Commissie Hulp aan Spanje. Het Comité schreef derhalve begin november 1976 een brief aan de Commissie, waarin gesteld werd dat de oprichting van weer een nieuwe solidariteitsorganisatie de hulpverlening aan Spanje niet ten goede komt maar tot verwarring leidt, omdat er al diverse comité's op dit terrein werkzaam zijn.

*) Zie MO - 11-76.

In samenwerking met de Faculteit der Sociale Wetenschappen van de Universiteit van Amsterdam, die voor de viering van haar dertigjarig bestaan het fascisme als thema had gekozen, organiseerde het Comité Vrij Spanje op 11 en 12 februari 1977 een studieconferentie over Spanje, die in het teken stond van de jongste ontwikkelingen in dat land. Zowel Nederlandse als Spaanse inleiders voerden het woord. Aan de orde kwamen problemen als de Spaanse nationaliteitenkwestie, de strijd aan de universiteiten, economische vraagstukken, de censuur en de vakbondsstrijd. Onder de inleiders bevonden zich twee Spanjaarden, die speciaal voor deze conferentie naar Nederland gekomen waren, te weten economische hoogleraar Ramon TA , die lid is van het Executief Comité van de Spaanse CP en voormalig priester-arbeider Garcia SA , die behalve lid van het Centraal Comité van de PCE ook nationaal secretaris is van de Comisionés Obreras. Aan het slot van de conferentie werd door de organisatoren een solidariteitsverklaring voorgelezen, waarin steunacties werden aangekondigd.

Zowel het Comité Vrij Spanje als de Commissie Hulp aan Spanje onderhouden contact met de Democratische Coördinatie in Spanje. Het zou daarom logisch zijn als de Commissie en het Comité zich ook onderling met elkaar zouden verstaan. Van de kant van het Comité Vrij Spanje (CPN) lijkt men daar ook wel voor te voelen, maar binnen de Commissie Hulp aan Spanje (dissidenten) bestaan kennelijk teveel weerstanden om te komen tot onderhandelingen over een vorm van samenwerking.

JOINT VENTURES

INLEIDING

De laatste jaren doet zich het verschijnsel voor dat Oostblokstaatsbedrijven gaan participeren in Nederlandse en Westeuropese particuliere ondernemingen.

In totaal is voor wat Nederland betreft thans sprake van 12 van dergelijke joint ventures; 8 daarvan zijn sedert 1968 tot stand gekomen. (Aan het slot van dit artikel wordt een opsomming van deze ondernemingen gegeven.)

Ook elders in Europa doet zich eenzelfde ontwikkeling voor. Verwacht moet worden dat deze zich in de toekomst zal voortzetten en in betekenis zal toenemen.

Hieronder wordt nader ingegaan op kenmerken en betekenis van deze joint ventures in relatie tot mogelijke risico's voor de staatsveiligheid van Nederland en haar bondgenoten.

KENMERKEN VAN JOINT VENTURES

Joint ventures hebben o.m. de volgende kenmerken:

- De Westerse partner verkeert bij het aangaan van de samenwerking reeds in een financieel en economisch afhankelijke positie ten opzichte van de Oostblokpartner, hetzij als debiteur hetzij vanwege een eenzijdige oriëntatie op het Oostblok.
 - De Oostblokpartner verwerft bij de participatie de meerderheid van het aandelenkapitaal.
 - In de leiding is een Oostblok-functionaris opgenomen. De Westerse partner heeft de taak bij de autoriteiten voor deze functionaris een verblijfsvergunning te bepleiten.
- Tevens wordt getracht in de onderneming Oostblok-specialisten te werk te stellen.

Het Oostblok-personeel van de joint venture onderhoudt doorgaans een goede relatie met de Oostblok-vertegenwoordiging in het betreffende land.

- De joint venture blijft zakelijk en financieel georiënteerd op en afhankelijk van het Oostblok. Het streven naar winst geldt voor deze joint ventures slechts in geringe mate of in het geheel niet. In de praktijk betekent dit dat veelal verlies wordt geleden. Voorts komt concurrentievervalsing (prijs-dumping e.d.) voor. Daarnaast trachten ze buiten het in het Westen vigerende sociaal-economische systeem te blijven. De vakbonden worden buiten het bedrijf gehouden.
- Van wederkerigheid is geen sprake. Geen enkel Oostblokland staat toe dat in een gezamenlijke onderneming de Westerse partner de meerderheid van het aandelen-kapitaal heeft en een beslissende invloed op het beheer, de prijsbepaling e.d..

BETEKENIS VAN JOINT VENTURES

- Joint ventures kunnen risico's opleveren voor de staatsveiligheid van Nederland en haar bondgenoten.
- De externe economische betrekkingen van de communistische landen staan in dienst van de buitenlandse politiek en de strategie van de communistische bloklanden.
Bij een tegenstelling tussen de economische en commerciële belangen van de joint venture enerzijds en het politieke doel van het Oostblok anderzijds zal het laatste prevaleren.
- Door integratie in het Westerse economische systeem krijgt het Oostblok toegang tot technische kennis, welke anderszins niet voor die landen beschikbaar zou komen. Middels joint ventures wordt de ontduiking van exportbepalingen met betrekking tot embargogoederen en fabrieksvoorschriften, alsmede de uitvoer van andere strategische goederen vergemakkelijkt.

- Geld en andere firma-middelen worden aangewend om het publiek het belang van samenwerking met het Oostblok te doen inzien. Invloedrijke personen, die veelal een particulier belang hebben bij een joint venture, worden pleitbezorgers voor de - ook politieke - belangen van het Oostblok.
- Het gevaar dreigt dat het Oostblok zich in enkele vitale sectoren een dermate groot marktaandeel verwerft dat dit in crisissituaties van militair-strategische betekenis kan zijn. Eenzelfde effect kan de permanente aanwezigheid van personeel uit het Oostblok in strategische belangrijke gebieden hebben.
- De joint ventures verschaffen de inlichtingen- en veiligheidsdiensten van het Oostblok extra steunpunten voor subversie en conspiratieve activiteiten.

Middels joint ventures proberen de Oostbloklanden steeds meer functionarissen hier te lande te stationeren. Daaronder bevinden zich inlichtingenofficieren. Deze inlichtingenofficieren, die verspreid in het land wonen en die een grote natuurlijke actieradius hebben, zijn bijzonder moeilijk onder controle te houden. Zij zijn ook niet gebonden aan beperkingen die voor sommige officiële Oostblokvertegenwoordigers (reisnotaplicht) gelden.

Joint ventures treden in toenemende mate op als referent voor Oostblok-functionarissen. Onder deze bezoekers gaan geïdentificeerde inlichtingenofficieren schuil. Het is in de praktijk doorgaans niet mogelijk dit te voorkomen. Het onder controle houden van dergelijke lieden is eveneens haast onuitvoerbaar.

Ook is het voorgekomen dat inlichtingenofficieren financieel of anderszins afhankelijk lokaal personeel van de joint venture inschakelden bij inlichtingenactiviteiten. Dit personeel werd ingezet bij het zoeken naar potentiële agenten, voor het verrichten van koeriersdiensten, het leggen van contacten en voor het verschaffen van introducties, alsmede van informatie, van belang voor clandestiene activiteiten.

HET NEDERLANDSE BELEID TEN OPZICHTE VAN JOINT VENTURES

De Nederlandse wetgeving biedt geen mogelijkheden de oprichting en vestiging van joint ventures tegen te gaan. Het enige instrument om de vestiging van joint ventures te bemoeilijken is het visumbeleid.

Visumaanvragen en aanvragen van machtigingen tot voorlopig verblijf (verblijfsvergunningen) van personeelsleden uit communistische bloklanden ten behoeve van in Nederland gevestigde joint ventures worden beoordeeld aan de hand van de volgende criteria:

- Wordt met de vestiging van de joint ventures een aanmerkelijk Nederlands economisch belang gediend?
- Moeten de voorgenomen werkzaamheden uitdrukkelijk door een vreemdeling worden verricht of kunnen zij ook door een Nederlander worden gedaan?
- Wordt door het betreffende communistisch land voldoende reciprociteit geboden? *Wederkerigheid*
- Wordt met het verblijf van de vreemdeling de staatsveiligheid in gevaar gebracht?

Op basis van deze criteria is het de Nederlandse autoriteiten mogelijk geweest het aantal in Nederland gevestigde joint ventures en de aldaar werkende Oostblok-employés beperkt te houden.

CONCLUSIE

Met de toenemende Oostblok-participatie in het Westeuropese en ook Nederlandse economische gebeuren groeit het politieke belang ervan. Niet de economische en commerciële motieven zijn doorslaggevend. Het politieke en strategische belang van het Oostblok prevaleert.

Voorts bieden de joint ventures de vijandelijke inlichtingendiensten extra mogelijkheden voor inlichtingen- en andere subversieve activiteiten. Joint ventures vormen dan ook een toenemend gevaar voor de staatsveiligheid en de belangen van Nederland en haar bondgenoten.

Het onder controle houden van middels joint ventures ontwikkelde inlichtingenactiviteiten is bijzonder moeilijk.

IN NEDERLAND GEVESTIGDE JOINT VENTURES

Met de Sowjet-Unie:

East West Agencies Technical and Optical Equipment B.V. te Den Haag.

In-, uitvoer en handel in met name optische en radio-apparatuur.

Trans World Marine Agency Company N.V. te Rotterdam en Amsterdam.

Charter- en vrachtagentschappen.

Elorg B.V. te Hilversum.

Verkoop Sowjet-computors.

Met de DDR:

IMOG te Rotterdam.

Internationale expeditie te land en te water.

ORWO-Foto B.V. te Hilversum.

In-, uitvoer en handel van foto- en filmapparatuur van Oostduits fabrikaat.

Met Polen:

CALANDA te Amsterdam.

Agent in Nederland van verschillende Poolse staatshandelsorganisaties.

Polish Shipping Agencies Ltd. te Rotterdam.

Scheepsbevrachting.

Scovliet-Nederland N.V. te Gouda.

Productie van en handel in hout- en lederwaren.

Met Tsjecho-Slowakije:

PRANEDA te Rotterdam.

Invoer en verkoop voor de Tsjechoslowaakse staatsonder-
neming MOTOKOV (transportmiddelen, industriële producten).

Ned. Strojimport Mij. te Amsterdam.

Im- en export van gereedschappen en machines.

Met Bulgarije:

RASTEM N.V. te Hilversum.

In- en uitvoer van producten uit Bulgarije.

Met Hongarije:

NEHO B.V. te De Bilt.

In- en uitvoer van confectie.

*
* *

EUROCOMMUNISME / DE VLAG, DE LADING, DE VRAAGTEKENS

Eurocommunisme is een begin vorig jaar in omloop gekomen term waarmee de denkbeelden van een aantal Westeuropese CP-en worden aangeduid. Het begrip maakte snel opgang en dat is niet verwonderlijk want het hoefde alleen maar z'n a.h.w. gereserveerde plaats in te nemen in het rijtje Euromarkt, Eurovisie, Eurochèque, Fleurop, enz. De begripsvorming over de inhoud van Eurocommunisme is echter achtergebleven bij de snelle, algemene verspreiding van de term. Het hier volgende stuk is bedoeld om aan die begripsvorming een bijdrage te leveren. Het probeert dit door allereerst de term enigszins te plaatsen, vervolgens aan te duiden welke denkbeelden door deze term worden gedekt, welke CP-en Eurocommunistisch kunnen worden genoemd, welke niet en tenslotte door in te gaan op de vraagtekens die door dit Eurocommunisme worden opgeroepen.

EUROCOMMUNISME ONDERDEEL VAN EEN MEER ALGEMENE ONTWIKKELING

De term Eurocommunistisch of Eurocommunistische partijen is verwant aan zulke al langer bestaande aanduidingen als: oppositionelen (tegenover Moskou; dit in tegenstelling tot de zg. loyalisten, de CP-en die zich steeds door Moskou laten leiden) autonomisten, autonoom-gezinde CP-en, onafhankelijken westers communisme het Duitse begrip "Reformkommunismus" (dit als tegenstelling tot het orthodoxe communisme dat zich op het Sowjetmodel richt).

Het is van belang dit verband aan te geven omdat daarmee duidelijk wordt dat het Eurocommunisme niet als iets nieuws uit de lucht is komen vallen, maar integendeel is ontstaan als onderdeel van een allang gaande zijnde, meer algemene ontwikkeling binnen het wereldcommunisme. Dat is de ontwikkeling van monolithische eenheid onder onbetwiste leiding van Moskou naar toenemende verscheidenheid, groeiende tegenstellingen en het verbreken van de algemene erkenning van Moskou als leidend centrum.

INHOUD VAN HET BEGRIIP EUROCOMMUNISME

Algemene aanduiding

Het Eurocommunisme is van dat diversificatieproces binnen de communistische wereldbeweging het meest recente product. Het valt deels samen met eerdere uitingen van dat proces en wijkt daar deels van af.

Voor een algemene aanduiding ervan zijn de volgende punten van belang.

Het Eurocommunisme:

- streeft naar emancipatie t.o.v. het Sowjetmodel en de Sowjetpartij;
- geeft prioriteit aan optreden in het eigen nationale kader boven het zich dienstbaar maken aan de "internationalistische belangen" van de wereldbeweging. Het wil een "eigen weg naar het socialisme";
- is om die weg te kunnen gaan, uit op het sluiten van brede allianties met allerlei progressieve en/of democratische krachten;
- zegt te zijn voor vrije verkiezingen en regeringswisseling, voor politiek pluralisme zonder leidende rol van de CP en voor handhaving van de persoonlijke vrijheidsrechten - dit alles ook in een toekomstige socialistische samenleving die naar Eurocommunistische notie niet wordt gekenmerkt door een allesbeheersende staatsideologie. Kortom: het gaat hier om de erkenning van de burgerlijke democratische spelregels en vrijheden, zoals die in de geschiedenis van West-Europa vorm gekregen hebben, als zaken van principiële en blijvende betekenis.

Emancipatie t.o.v. Moskou of het streven daarnaar, is niet het meest eigen kenmerk van het Eurocommunisme. Het deelt dit kenmerk met andere stromingen binnen het communisme die zich afzetten tegen Moskou of dat proberen te doen. Zo kan men de Eurocommunisten samen met de Oosteuropese Joegoslavische Communistenbond en de Roemeense CP als autonomen of autonomisten kwalificeren. Buiten Europa kunnen ook CP-en

als die van Noord-Korea en Japan op deze zelfde noemer worden gebracht.

Vervolgens, het zoeken van een eigen weg naar het socialisme is van die emancipatie een wezenlijk onderdeel. Voor zover die eigen weg naar een meer "liberaal" communisme gaat, kan men de Duitse term "Reformkommunismus" gebruiken. Hiermee valt zowel het Eurocommunisme als het Joegoslavische communisme te kwalificeren. Het Roemeense echter, orthodox als het naar binnen toe is - Roemenië zoekt de eigen weg vooral in de buitenlandse politiek - niet. Hetzelfde geldt voor Noord-Korea.

Wat het derde punt betreft, het sluiten van brede allianties is geen nieuw verschijnsel. De communistische beweging kent al heel lang concepten als links front, volksfront en nationaal front, waarmee meer of minder ruime samenwerkingsverbanden met niet-communistische partijen worden aangeduid.

Die samenwerking werd altijd als zuiver tactisch gezien, alleen nuttig voor zover de belangen van de CP daardoor werden gediend of beter nog, m.n. in de tijd van Moskou's onaangevochten hegemonie over de beweging, voor zover Moskou's buitenlandse belangen daardoor werden gediend. Zo gingen b.v. aan de communistische machtsovername in Oost-Europa na W.O.-II, in verschillende landen dergelijke samenwerkingsverbanden vooraf. Na afloop verloren de niet-communistische partijen dan hun zelfstandigheid zodat hun slechts een formeel bestaan overbleef of werden ze geheel verboden.

Van deze tactiek zegt het Eurocommunisme afstand te hebben genomen. Het Eurocommunisme verbindt zich met politiek pluralisme, ziet af van de leidende rol van de CP en laat zoals de Franse CP (tijdens het 22e congres, februari 1976) het begrip dictatuur van het proletariaat vallen.

Resumerend: het Eurocommunisme onderscheidt zich van andere communistische varianten door het erkennen van de burgerlijke democratische vrijheden en spelregels, zoals die in de geschiedenis van West-Europa vorm gekregen hebben, als zaken van principieel en blijvend belang.

Nadere precisering

Na deze algemene plaats- en inhoudsbepaling van het begrip, is een nadere precisering nodig.

- Voor zover Eurocommunisme een regionale aanduiding is, slaat deze niet op Europa als geheel maar op West-Europa. Hier ligt ook de al gesignaleerde analogie met termen als Euromarkt e.d. Tot de Eurocommunisten behoren dus niet de autonoomgezinde Oosteuropese Joegoslavische en Roemeense communisten. Juist ten aanzien van het voor het Eurocommunisme karakteristieke element, aanvaarding van de burgerlijke democratische vrijheden en spelregels, nemen zij een andere positie in. Daarentegen zijn er buiten Europa enkele CP-en die dat niet doen, zoals de Australische en Japanse CP. De laatste liet zelfs uitdrukkelijk weten de denkbèelden van de Eurocommunisten te delen.

De term Eurocommunisme verwijst dus naar iets meer dan een alleen in West-Europa voorkomende regionale variant van het communisme.

- Er is nog een punt waarop de term tot misverstanden aanleiding zou kunnen geven, nl. dat Eurocommunisme een ander woord zou zijn voor Westeuropees of als men ook aan (de CP-en van) Japan en Australië denkt, voor Westers communisme.

Dat is persé niet het geval: een aantal Westeuropese CP-en is helemaal niet Eurocommunistisch en zelfs niet autonoom of oppositioneel ingesteld, maar orthodox, Moskou-getrouw en dus anti-Eurocommunistisch. De bekendste hiervan is wel de CP-Portugal. Verder vallen te noemen de CP-en van Griekenland (de zg. buitenlandse CP), Cyprus, Turkije, Oostenrijk, West-Duitsland, Luxemburg, Denemarken en Noorwegen. Daarnaast zijn er enkele CP-en die zich niet duidelijk uitspreken of die een afzijdige positie innemen zoals de Finse, Nederlandse en IJslandse CP. Als de eigenlijke Eurocommunisten blijven dan over de CP-en van Italië, Spanje, Frankrijk als kern met daaromheen, hetzij min of meer in navolging van deze "grote drie", hetzij uit eigen inspiratie, de CP-en van België, Groot-Brittannië, Zweden, Zwitserland en Griekenland (de zg.

binnenlandse CP, die overigens door Moskou c.s. niet als CP wordt erkend).

Op het totaal aantal Westeuropese CP-en vormen deze partijen dus een minderheid. Hoewel het verhelderend is dit even vast te stellen kan vanzelfsprekend niet op deze manier het belang van deze stroming worden aangeduid. PCI (Italië), PCF (Frankrijk) en PCE (Spanje) zijn, in deze volgorde, veruit de grootste partijen van West-Europa. De PCI laat in haar eentje zelfs meer leden (ruim 1.800.000) en meer kiezers (tussen de 12 en 13 miljoen) registreren dan alle andere Westeuropese CP-en samen, inclusief PCF en PCE. De Eurocommunisten vormen dus wel het zwaarste gewicht binnen het Westeuropese communisme. Het is ook het Eurocommunisme dat - nieuw en alternatief - dé spraakmakende factor binnen het Westeuropese communisme is, een factor die ook naar buiten aantrekkingskracht uitoefent. Men denke aan de al genoemde Japanse CP en aan het feit dat de huidige dissidentie in Oost-Europa bij haar oppositie mede een beroep doet op het Eurocommunisme.

- Op het ogenblik wordt er - ook in dit stuk - algemeen gesproken over "het" Eurocommunisme. Daarbij moet worden bedacht dat het hier niet gaat om een etiket op een uniform product: onder de Eurocommunistische partijen bestaan aanzienlijke meningsverschillen. Een duidelijke illustratie is b.v. de houding van een aantal van deze partijen tegenover de EEG. De Italiaanse CP is t.a.v. de EEG uitgesproken positief, de Franse overwegend negatief, de Spaanse CP wil Spanje erin, de Engelse wil Engeland eruit.

Nu gaat het hier om een punt uit de praktische politiek en niet om de algemene uitgangspunten van het Eurocommunisme.

Niettemin is het van belang het bestaan van dergelijke verschillen te signaleren om daardoor het misverstand te vermijden dat de Eurocommunistische partijen op grond van gelijke algemene uitgangspunten ook gelijke standpunten zouden innemen in de praktische politiek. Nogmaals, als de Italiaanse CP een bepaalde houding heeft inzake b.v. abortus, de NAVO, de inflatie bestrijding, dan mag men niet automatisch aannemen

dat de Belgische CP er op dezelfde manier tegenover staat, omdat deze met de Italiaanse CP tot de Eurocommunisten behoort. Integendeel, het kiezen voor de eigen weg naar het socialisme werkt deze en andere verschillen in de hand. De sterke nadruk op de eigen nationale weg leidt in sommige gevallen zelfs tot uitgesproken nationalistische standpunten zoals b.v. de PCF meer dan eens laat horen in haar uitspraken over de Europese samenwerking.

Overigens bestaan er tussen de Eurocommunisten niet alleen verschillen over concrete politieke of economische kwesties maar is er wel degelijk ook sprake van gradaties inzake de algemene uitgangspunten. De ene partij is meer uitgesproken dan de andere in de onderschrijving daarvan, de ene partij laat blijken de consequenties beter te hebben doorzocht dan de andere en is daardoor overtuigender. De meest uitgesproken Eurocommunistische partijen zijn PCE en PCI.

Samengevat, Eurocommunisme is een onprecieze verzamelterm, die gemakkelijk tot misverstanden aanleiding kan geven. De term is bruikbaar als men bedenkt dat:

Eurocommunisme niet een algemeen Europese maar een Westeuropese variant is, het Westeuropese communisme echter niet met Eurocommunisme samenvalt omdat een reeks Westeuropese CP-en het afwijst, de term geen uitsluitend regionale aanduiding is omdat CP-en zoals de CP-Japan en de Australische CP eveneens als Eurocommunistisch zijn te beschouwen, met deze term een aantal CP-en in één vakje worden geplaatst, die t.o.v. concrete politieke kwesties sterk uiteenlopen en die zelfs in hun algemene uitgangspunten graduele verschillen vertonen.

DE GELOOFWAARDIGHEID VAN HET EUROCOMMUNISME

Tegenover de verklaringen van de Eurocommunisten dat zij een socialisme voorstaan dat niet door het Sowjetmodel is bepaald maar waarin

de Westerse democratische waarden blijven gehandhaafd, rijst voortdurend de vraag: Is dit gemeend of gaat het hier om een manoeuvre met alleen maar het doel geaccepteerd te worden en kiezers te winnen?

Men kan deze vraag op verschillende manieren proberen te beantwoorden.

Pogingen tot een definitief antwoord

Verbaal

Een mogelijkheid is het toepassen van een soort verbale analyse op de aanhankelijkheidsbetuigingen van de Eurocommunisten aan autonomie en democratie. D.w.z. men vlooit hun verklaringen na op verborgen dubbeldzinnigheden waaruit zou kunnen blijken dat het allemaal niet gemeend is. Het probleem is dat het hierbij in feite om interpretatie gaat - als men de uitspraken op hun normale betekenis neemt zijn ze echt wel ondubbeldzinnig - en met interpretatie kan men zoals bekend verschillende kanten op. Het gevolg is dus dat wie verborgen kwade bedoelingen in deze verklaringen vinden wil, daarin altijd slaagt terwijl degene die ertoe geneigd is deze communisten geloofwaardigheid toe te kennen daartoe in diezelfde verklaringen aanleiding vindt. Deze methode, die vaak wordt toegepast, leidt dus eerder tot het in stand houden van het al bestaande wantrouwen, c.q. het al aanwezige geloof in de oprechtheid van de verklaringen dan tot het beantwoorden van de gestelde vraag.

Ideologisch

Een tweede methode is om de uitspraken van de Eurocommunisten te plaatsen tegen de algemene achtergrond van de communistische ideologie. De redenering verloopt populair samengevat als volgt:
De communistische ideologie is totalitair en anti-democratisch. De loyaliteitsbetuigingen van de Eurocommunisten aan de parlementaire democratie, het pluralisme in de samenleving enz., zijn met die ideologie niet in overeenstemming. Conclusie: de democratische gezindheid van de Eurocommunisten is niet echt, het voorwenden ervan dient als tactische ma-

noeuvre in de strijd om de uiteindelijke macht. Een variant van deze conclusie is: als de democratische gezindheid van deze communisten echt is, is de consequentie dat zij de communistische ideologie opgeven. Daaraan wordt vervolgens toegevoegd dat een communistische partij die dit zou doen, zou ophouden een communistische partij te zijn. M.a.w. deze variant loopt uit op een uitnodiging aan de CP-en zichzelf als CP op te heffen.

Een dergelijke redenering geeft natuurlijk een soort demagogische bevrediging, maar moet tegelijkertijd het gevoel achterlaten dat de zaak op deze manier al te vlot wordt afgedaan. Immers - nog afgezien van het feit dat degenen die deze redenering gebruiken, het ongetwijfeld opnieuw tactiek, en nu het toppunt daarvan, zouden noemen als een CP op hun uitnodiging inging - deze redenering geeft niet het bewijs dat de Eurocommunisten onbetrouwbaar zijn, maar gaat daar vanuit.

Eurocommunisme en totalitair communisme worden hier bij voorbaat op één lijn gesteld terwijl de vraag of dit (nog) kan nu juist het probleem is. Om dit wat nader te adstrueren, wanneer gesproken wordt van de ondemocratische communistische ideologie wordt in feite bedoeld het marxisme-leninisme zoals dat aan de hand van de Russische revolutie in de Sowjet-Unie gecanoniseerd en algemeen geldig verklaard is. Volgens de Eurocommunisten is hier echter sprake van een ontorechte verabsolutering van de specifiek Russische ervaringen. De Eurocommunisten zeggen dat zij hieraan niet willen meedoen. Eerder dan het dogmatische marxisme-leninisme naar Sowjetstijl te onderschrijven, zijn zij uit op het "creatief ontwikkelen van de rijke gedachten van MARX, ENGELS en LENIN".

Punt is dat het in de gedachten van MARX, ENGELS en LENIN - de man die aan de ontwikkeling van de jonge Sowjet-Unie een sterk ondemocratische draai gaf - aan democratische accenten niet ontbreekt. In die zin is dus een aansluiting bij de Westerse democratische denkbeelden niet onmogelijk. Punt is overigens ook dat de CP-en die nu Eurocommunistisch heten, lange tijd het ondemocratische Sowjetrussische marxisme-leninisme als "de" communistische ideologie hebben aanvaard. Dat hun

aanpassing van de ideologie nu zal leiden tot een echt democratische houding behoeft daarom niet op voorhand te worden aangenomen. Maar als de Eurocommunisten hun opvattingen plaatsen tegenover die van Moskou, kan men dat niet negeren - zoals in de hierboven weergegeven redenering gebeurt.

Het voorbeeld uit de praktijk

Dat de communistische ideologie wel tot ondemocratische situaties moet leiden, wordt ook vaak gesteld met een verwijzing naar het optreden van communistische regimes in de praktijk: waar communisten de macht in handen kregen, was het uit met de democratie en bleek door niet-communisten op geruststellende uitspraken van communistische kant ten onrechte vertrouwd. Met name de verwijzing naar de communistische machtsovername in Oost-Europa na W.O.-II verdient hier de aandacht.

In het Oost-Europa van kort na de oorlog waarin de communisten nog niet definitief aan de macht waren, deden nl. verschillende communistische leiders uitspraken die een frappante overeenkomst laten zien met de uitspraken van de Eurocommunisten nu:

"De communistische partij moet zich realiseren dat wij in de huidige fase de lijn volgen van een nationale en democratische revolutie" (GOT, secretaris-generaal van de Tsjechische CP, in 1945).

"Een volksdemocratie in Polen betekent niet de dictatuur van het proletariaat. Onze democratie is niet hetzelfde als Sowjet-democratie" (GOL, secretaris-generaal Poolse CP, in 1946).

"De afgelopen 25 jaar hebben de communistische partijen geleerd dat er verschillende wegen naar het socialisme zijn en daarom kunnen we niet het socialisme opbouwen als we dat niet op onze eigen manier doen, rekening houdend met de bijzondere omstandigheden in ons eigen land. We hebben onze les geleerd en als wij de Hongaarse democratie versterken dan doen we dat niet om tactische redenen of met het oog op een verzwegen doel, maar in overeenstemming met ons diepgewortelde geloof in de communistische zaak" (RA, secretaris-generaal Hongaarse CP, in 1946).

Dergelijke uitspraken zouden mutatis mutandis ook van Eurocommunistische leiders afkomstig kunnen zijn. Net als dezen zeiden de Oosteuro-

pese communisten van die periode ook dat zij met niet-communistische partijen wilden samenwerken - dat leidde in verschillende gevallen tot coalitieregeringen - maar het eind was wel degelijk de dictatuur van het proletariaat.

Hoewel de verwijzing naar deze gang van zaken erg sprekend is, wordt hiermee toch ook weer geen afdoend bewijs tegen de Eurocommunisten geleverd. De ontwikkeling in Oost-Europa werd nl. bepaald door de internationale politieke situatie, i.c. door de hegemonie van de stalinistische Sowjet-Unie over Oost-Europa. Het was deze hegemonie die Oost-Europa de aanpassing aan het totalitaire, ondemocratische Sowjetmodel oplegde. Nationale partijleiders hadden daarin, hoe men hun uitspraken uitlegt - wel of niet gemeend - geen eigen stem en hun uitspraken zijn daarom in dit verband niet relevant.

Plaatsen van vraagtekens

Het bovenstaande is uiteraard geen pleidooi vóór de geloofwaardigheid van het Eurocommunisme. Het probeert alleen erop te wijzen dat men niet tot een juiste inschatting ervan komt als men aanstuurt op een snelle etikettering "volstrekt onbetrouwbaar" op grond van onjuiste analogieredeneringen of ongefundeerde conclusies. Maar het omgekeerde, een argeloze acceptatie, is evenmin zinvol. Zonder dat daarmee beoogd wordt de vraag naar de geloofwaardigheid van het Eurocommunisme met een voldongen ja of nee te beantwoorden, volgt daarom hier een reeks kritische kanttekeningen bij deze nieuwe communistische variant.

Opvatting politiek

Daar is allereerst de rigide opvatting van de politiek als strijdmodel die door de CP-en, in veel sterkere mate dan door de burgerlijke partijen, aangehangen wordt. Uit de communistische beschouwingen komt het politieke proces telkens weer naar voren als een gevecht waarin de tegenstander geëlimineerd moet worden. Er zijn hier wel nuanceringen. PCI en PCE zijn op dit punt minder rigoreus geworden, maar bij de PCF

b.v. treedt deze opvatting nog telkens naar voren. Intussen, "de klassevijand" kennen ze nog allemaal. Een en ander lijkt moeilijk verenigbaar met de pluralistische democratie waarin ook oppositionele stromingen hun plaats hebben.

Een vraagteken in ditzelfde verband is de manier waarop de communisten de tegenstellingen in de maatschappij zien. Zij werken hier veelal met zulke simplificaties dat opnieuw de vraag rijst naar het vermogen om zinvol met oppositie om te gaan. Dit temeer omdat zij daarbij zichzelf zien als de echte of de meest eigenlijke klassepartij, de "objectieve" vertegenwoordigster van de massa's, de partij die per definitie optreedt in overeenstemming met de belangen van de massa's. Elke ook maar enigszins principiële oppositie kan daardoor snel het stempel opgedrukt krijgen van uit te zijn op het bestrijden van de belangen van de massa's en dus principieel fout te zijn.

Democratisch centralisme

Bekend is dat vrijwel alle CP-en vasthouden aan het democratisch centralisme als organisatieprincipe voor de partij. Alleen de Zweedse CP heeft zich hiermee wat experimenten gegund. De PCI is in de toepassing niet altijd even drastisch maar houdt wel aan het principe vast.

Dat democratisch centralisme is een uitgesproken ondemocratisch systeem. Nu kan men zeggen: ook in niet-communistische organisaties zijn ondemocratische procedures niet zeldzaam. Maar zo gemakkelijk valt dit niet af te doen. Bij de CP-en gaat het om een gesystematiseerde zaak waaraan als aan een dogma wordt vastgehouden. Men kan ook niet om de implicaties daarvan heen:

- alle communistische leiders, mensen dus die bijna altijd een jarenlange scholing in een zodanig georganiseerde partij hebben, hebben daarmee een jarenlange scholing in ondemocratisch bezig zijn achter zich;
- het instandhouden van een partij op basis van dit organisatieprincipe betekent in feite het instandhouden van het instrument voor een dic-

tatoriaal management van de maatschappij. Wij zouden kunnen zeggen: voor de dictatuur van het proletariaat. Of men die nu, zoals de PCF, uit de statuten heeft geschrapt of niet.

Anti-Eurocommunistische concentraties binnen Euro CP-en

Het Eurocommunisme met z'n democratische en onafhankelijke image wordt vooral bepaald door de partijleidingen. Binnen de partijen als geheel zijn de nieuwe, reformistische denkbeelden allerminst algemeen aanvaard, integendeel zij roepen zelfs verzet op. Met name in het partij kader en aan de basis zijn er orthodoxe, pro-Sowjet elementen en groepen die tegen het Eurocommunisme van hun partijleidingen zijn. Deze kunnen beslist niet zomaar als onbetekenend opzij geschoven worden. Uit allerlei voorbeelden blijkt dat ze zich wel degelijk laten gelden, al was het alleen maar dat van de Noorse CP waar vorig jaar nog de progressieve leiding door de orthodoxe stroming werd weggewerkt.

Solidariteit en contact met Moskou

Hoe sterk de Eurocommunisten ook de nadruk leggen op hun onafhankelijkheid van Moskou, hoe scherp ze ook de ondemocratische intolerantie veroordelen waarmee in Oost-Europa tegen dissidenten wordt opgetreden, zij handhaven de solidariteit en de contacten met Moskou.

Het punt is dat hier de verhouding tussen onafhankelijkheid tegenover Moskou en de solidariteit met Moskou onvoldoende lijkt te zijn doordacht. Men zet die zaken gewoon naast elkaar alsof de mogelijkheid van tegenspraak hiertussen niet aanwezig is. MA (secretaris-generaal PCF): "Kritiek uit Moskou slaat niet op ons. Wij houden vast aan proletarisch internationalisme en eigen weg." "Meningsverschillen met Moskou zullen gemeenschappelijke actie niet beletten." McLE (secretaris-generaal CPGB): "Het is geen kwestie van Moskou de rug toekeren. Het gaat om het oplossen van de crisis in ons eigen land."

Wanneer daarentegen BE laat blijken dat hij zich met zijn Eurocommunisme veiliger voelt in het NAVO-gebied dan onder Warschau

Pact bescherming, dan is duidelijk dat de PCI-chef zich de conflictmogelijkheden die in zijn opstelling liggen, wel realiseert. Maar deze appreciatie van de NAVO is bepaald niet representatief voor alle Eurocommunistische partijen. De PCE denkt er nog wel zo over maar de PCF zeker niet terwijl b.v. de Engelse communisten Engeland zonder meer uit de NAVO willen. Los van dit specifieke punt dient te worden vastgesteld dat de Eurocommunistische partijen allerlei onderdelen van de buitenlandse Sowjet-politiek ondersteunen.

Intussen maakt ook BEI regelmatig gewag van zijn solidariteit met de Sowjet-Unie en van zijn partij met de Sowjetpartij. Dit op grond van "fundamenteel gemeenschappelijke doeleinden in de strijd tegen het imperialisme". Hiermee komt dan de hierboven al gesignaleerde tegenpraak opnieuw naar voren samen met de vraag naar de mate waarin pro-Sowjetsentimenten en reflexen (decennia lang geconditioneerd toch) deze CP-en nog beheersen.

Wat het contact met Moskou betreft, dat varieert weliswaar per partij, maar voor een autonome koploper als de PCI b.v. is het bepaald intensief te noemen. Ook bij de andere partijen is er sprake van een regelmatig contactpatroon. Als men bovendien beziet welke figuren aan het regelmatige onderling overleg deelnemen, dan wordt duidelijk dat het daarbij niet om slechts formele ontmoetingen gaat maar wel degelijk ook om contacten op werkniveau. Dergelijke contacten geven Moskou de gelegenheid om tenminste te proberen invloed uit te oefenen, de beleden en aanwezige solidariteit (men denke aan de al genoemde pro-Sowjetelementen in deze partijen) te exploiteren. En dat niet in een zin die zou stroken met een verdere ontwikkeling van autonome en democratische posities. Opnieuw een vraagteken dus.

Slotconclusie

Samenvattend kan men zeggen dat het Eurocommunisme uit dit alles naar voren komt als een tegenstrijdige factor:

Door z'n opteren voor democratie en autonomie vormt het een stimulans voor de democratisch gezinde en middelpuntvliedende krachten in Oost-Europa en dus een bedreiging voor Moskou, door z'n onduidelijke band met Moskou en z'n ongeteste democratische antecedenten vormt datzelfde Eurocommunisme in West-Europa een potentieel risico voor het democratisch proces en een factor die tot invloedsuitbreiding van de Sowjet-Unie zou kunnen leiden.

*
* *